

Іванна ЧЕШНЕВСЬКА

здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії,
Подільський державний аграрно-технічний університет,
м. Кам'янець-Подільський

Науковий керівник: **Рудик В.К.**

д-р екон. наук, професор, завідувач кафедри фінансів,
банківської справи, страхування та електронних платіжних систем,
Подільський державний аграрно-технічний університет,
м. Кам'янець-Подільський

ОСОБЛИВОСТІ ЗАПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ПЕНСІЙНИХ РАХУНКІВ ДЛЯ ГРОМАДЯН

Основною метою системи недержавного пенсійного забезпечення є досягнення гідного рівня життя громадян після виходу на пенсію шляхом доповнення солідарної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, важливим напрямом її розвитку вважається розробка механізму стимулів, які будуть мотивувати людей заощаджувати на пенсію [1].

Для цього необхідно з боку уряду країни розробити комплекс заходів, які б сприяли формуванню системи індивідуальних пенсійних заощаджень. На думку експертів у сфері пенсійного забезпечення, у короткостроковій перспективі з боку державних фінансових інститутів доцільно було б розглянути можливість запровадження неоподатковуваних, добровільних автоматичних індивідуальних ощадних пенсійних рахунків в банках [2, с. 43]. Адже для запровадження системи індивідуальних пенсійних заощаджень потрібні відповідні передумови. По-перше, населенню треба добре розуміти недержавні фінансові установи та інструменти й довіряти їм. По-друге, мають бути

надійні фінансові інструменти та фінансові ринки для стимулювання внутрішніх інвестицій і створення робочих місць. По-третє, зважаючи на високі адміністративні вимоги накопичувальної системи, приватний сектор повинен мати значний адміністративний потенціал.

Проведені дослідження показують, що таких передумов в нашій країні ще не сформовано, тому використання індивідуальних ощадних пенсійних рахунків є корисним і дало б можливість громадянам таким способом заощадити пенсійні кошти [3]. Це є важливо, оскільки для розвитку ринків капіталу та розроблення надійних фінансових інструментів для інвестування пенсійних активів потрібен час.

Для практичного використання індивідуальних пенсійних рахунків можна використати досвід простої системи індивідуальних пенсійних рахунків (ІПР) в Сполучених Штатах Америки. Для цього необхідно внести відповідні зміни до вітчизняного пенсійного законодавства, які б дозволяли банківським установам пропонувати дані фінансові продукти малим інвесторам або населенню з невеликою платою за послуги. Знімати кошти з добровільних пенсійних рахунків (ІПР) можна дозволити або після досягнення певного віку, або якщо настане певна подія в житті (хвороба або придбання житла).

Створення нових фінансових інструментів з боку державних фінансових інститутів, які були б захищені від інфляції і їх вартість коригувалася б відповідно до індексу споживчих цін (ІСЦ), сприяли б інвестуванню пенсійних активів системи недержавного пенсійного забезпечення. Державні цінні папери із захистом від інфляції могли б видавати в електронній формі строком до 5, 10 та 20 років і пропонувати в номіналах, кратних 1000 грн. [2, с. 43]. Будь-яка особа могла б придбати електронні державні облігації (ОВДП), розпоряджатися ними та сплачувати їх безпосередньо на веб-сайті.

Необхідно передбачити умови дострокового зняття коштів з індивідуальних пенсійних рахунків. Якщо кошти з індивідуального

пенсійного рахунку знімаються до досягнення встановленого законом пенсійного віку (зараз 60 років) має стягуватися штраф у розмірі 10% суми, що знімається, і таку суму необхідно обкладати податком з доходів (зараз 18%). З цього правила можуть бути винятки, зумовлені певними життєвими подіями або ситуаціями, а саме:

- придбання першого житла для себе або для члена сім'ї, який відповідає певним критеріям (наприклад, на суму до 200 000 грн упродовж життя);

- настання інвалідності до початку виплат;

- після смерті власника ІПР кошти отримує вигодо набувач;

- використання пенсійних заощаджень на оплату медичних витрат, які не були відшкодовані (наприклад, страховою компанією), або після втрати роботи;

- якщо виплати здійснюються за рахунок внесків на ІПР, на які не поширювалась податкова пільга.

Після реформування ринку капіталу, збільшенням кількості інвестиційних фінансових продуктів на ньому державні фінансові інститути у сфері пенсійного забезпечення можуть пропонувати громадянам систему автоматичного зарахування пенсійних заощаджень. Система пенсійних заощаджень, як підтверджує міжнародний досвід її використання у багатьох країнах, повинна базуватися на п'яти основних елементах [4]:

- 1) так званий м'який примус у формі автоматичного зарахування до системи та автоматичного підвищення розміру внесків може збільшити кількість учасників накопичувальних пенсійних систем з визначеними внесками та допомогти учасникам досягти прийнятного розміру внеску. Щоб змусити людей заощаджувати на пенсію, потрібно скористатися силою інерції;

- 2) автоматичні варіанти «за замовчуванням», якщо вони добре розроблені, допомагають людям, які не можуть або не хочуть вибирати

розмір внеску, пенсійний фонд, інвестиційну стратегію або пенсійний продукт (це так звана група «пасивних інвесторів»);

3) наявність веб-програм, зменшення набору варіантів інвестування коштів, поліпшення розкриття інформації, сприяння порівняння наявних варіантів, тобто спрощення інформації та вибору спонукає населення зробити оптимальний вибір;

4) враховуючи людську особливість реагувати на негайну вигоду, важливо застосовувати відповідні фінансові стимули, що сприятиме участі у приватному пенсійному забезпеченні;

5) звертати увагу на плату фінансовим посередникам, які зменшують реальний інвестиційний дохід від пенсійних інвестицій. Важливо зосередити увагу на контролі за витратами на оплату послуг та створенні найдешевших механізмів накопичень, приймаючи участь у добровільних накопичувальних пенсійних програмах.

Перелік джерел інформації:

1. Закон України «Про недержавне пенсійне забезпечення» №1057-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1057-15#Text>.

2. Недержавне пенсійне забезпечення в Україні: оцінка та рекомендації. Проект USAID «Трансформація фінансового сектору». Липень 2019, Україна. Сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. URL: https://www.nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/NPF/OsnPokazn/NPF_I_kv%202018.pdf.

3. Грушко В.І., Скулиш Ю.І, Лаптев С.М., Фатхутдінов В.Г., Француз А.Й., Румик І.І., Пилипенко О.О. Пенсійна система. 4-те вид., доп. і перероб. Київ, 2019. 512 с.

4. Основні питання реформування пенсійної системи в Україні. Проект USAID «Трансформація фінансового сектору». URL: http://www.fst-ua.info/wp-content/uploads/2019/02/Key-Issues-in-Pension-System-Reform-in-Ukraine_Aug2018_UA.pdf.